

په افغان پوځي شخړه کې بنسټيزې خواوې دې د ملګري کسانو خونديتوب ته زيات پام وکړي کلني راپور په ۲۰۱۰ کال کې د ۲۷۷۷ ملګري کسانو مړينه ثبت کړې

د مارچ ۹، ۲۰۱۱، کابل – په افغانستان کې د ملګرو ملتونو مرستندويه پلاوي (يوناما) او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون د ۲۰۱۰ کال په شخړو کې د ملګري تلفاتو کلني راپور د وړاندې کولو پر وخت د افغانستان په شخړه کې د بنسټيزو خواو باندې غبر وکړه چې په ۲۰۱۱ کال کې دې د ملګري کسانو ساتنې په هکله زيات گامونه واخلي.

د راپور له مخې په ۲۰۱۰ کال کې په پوځي شخړه کې د ۲۷۷۷ ملګري کسانو مړينه رامنځ ته شوي چې د ۲۰۰۹ کال په پرتله ۱۵ سلنه لوړوالی نښي. په تيرو څلورو کلونو کې ۸۸۳۲ ملګري کسان وژل شوي چې د هر کال په تيريدو د تلفاتو دا کچه لوړه شوي.

؛ د بشري حقونو لپاره د ملګرو ملتونو د عمومي منشي مرستيال بناغلي ايون سايمونويچ وويل: په داسې يو کال کې چې وسلوالو شخړو زور اخيستلی، د دولت پلوه ځواکونو په فعاليتونو کې ډير والی راغلی او د دولت ضد عناصرو د زياتو ځايي پر ځای شوي چاوديدونکي توکو او ترور له امله په لويه کچه په ۲۰۱۰ کال کې د ډيرو ملګري خلکو ژوند اخيستلی .

د دولت ضد عناصرو ته د ۲۰۸۰ ملګري کسانو مړينه منسوب شوي (د ټول ملګري تلفاتو ۷۵ سلنه) چې د ۲۰۰۹ کال په پرتله ۲۸ سلنه لوړوالی راغلی او دولت پلوه ځواکونو ته د ۴۴۰ ملګري کسانو مړينه منسوب شوي (۱۶ سلنه) چې د ۲۰۰۹ کال په پرتله (۲۶ سلنه) تيب والی راغلی. د ملګري کسانو د مړينې ۹ سلنه هيڅ يو بنسټيز لوري ته منسوب شوي نده .

د خان مرګي بريدونو او ځايي پر ځای شوي چاوديدونکي توکو تر ټولو ډير ملګري کسان د ۲۰۱۰ کال په شخړه کې وژلي چې د ۱۱۴۱ ملګري کسانو ژوند يې اخيستلی يا ۵۵ سلنه د ملګري خلکو مړينه د دولت مخالفو ته منسوب شوي ده.

د ټولو نه ويريونکي تمايل د دولت ضد عناصرو لخوا د ۴۶۲ ملګري کسانو ترور دی چې د ۲۰۰۹ په پرتله دې کې ۱۰۵ سلنه ډير والی راغلی. نيمايي د ترور او وژنې د افغانستان په سويل کې رامنځ ته شوي چې په ۲۰۱۰ کال کې ۵۸۸ سلنه ډيروالې په هلمند ولايت کې او په قندهار ولايت کې ۲۴۸ سلنه ډير راغلي.

ترور يا انفرادي وژنه افغان ټولنه ډيره اغيزمنوي او د بشري حقونو د سرغړونې او قربانيانو د شمير سربيره نور ناوړه اغيزي له ځان سره لري. ؛د افغانستان د بشر حقونو خپلواک کميسيون کميشنر بناغلي نادر نادري وويل: ترور د ملګري خلکو د اساسي حقونو لکه د ژوند ، د بيان آزادي، سياسي گډون، کار او زده کړې څخه د برخمن کيدو مخنيوی کوي. د دې حقونو د پينو لاندې کول کلک سياسي، اقتصادي او ټولنيزي پايولي لري چې د حکومت داري او پرمختيا د ورو کيدلو لامل گرځي.

د دولت پلوه ځواکونو د ډول ډول ټيکنیکونو څخه يو يې هوايي بريدونه دي چې په ۲۰۰۱ کال کې تر ټولو زيات د ملګري وگړو د مړينې سبب شو، ۱۷۱ ملګري کسان په دې کې ووژل شول چې دولت پلوه ځواکونو ته د منسوب ملګري تلفاتو ۳۹ سلنه تشکيلوي.

بيا هم د دولت پلوه ځواکونو لخوا په ۲۰۱۰ کال کې د زيات هوايي بريدونو او هوايي ځواک کارولو باوجود د هوايي بريدونو په پايله کې د ملګري مرګ ژوبلي تناسب د ۲۰۰۹ په پرتله ۵۲ سلنه راټيټ شوي دي.

په ۲۰۱۱ کال کې دې د ملګري کسانو خونديتوب لازيات شي نه دا چې بل کال بيا ملګري تلفات ډير شي. دا په افغانستان کې د يوناما د بشري حقونو څانګې مشري جورجيت گنيون وويل: په وسلواله شخړه کې بنسټيزې خواوې د دولت ضد عناصر ، د

افغانستان دولت او نړيوال پوځي ځواکونو نه په کلکه غواړو چې په ۲۰۱۱ کال کې ټولې خواوې خپل حقوقي مسؤليت ته پام سره دې د ملکي خلکو د ساتنې لپاره لا ډير گامونه واخلي.

په افغانستان کې د ملگرو ملتونو مرستندويه پلاوي او د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کميسيون په ۲۰۱۱ کال کې په شخړه کې بنکيلي خواو د پلي کولو لپاره لاندینی ۲۵ سپارښتې وړاندې کړي.

د دولت ضد عناصر (طالبان اونورد دولت ضد وسلوالی ډلی)

- سمدلاسه د ملکي وگړو په نښه کولو څخه لاس واخلي، په شمول د ملکي دولتي مامورينو او د هغو ملکي کارکوونکو چې د نړيوالو نظامي ځواکونو سره کارکوي چې هغوی د هر ډول اسلامي او نړيوالو قوانينو د اصولو په وړاندې د ضرر څخه خوندي دي. همدا راز خپلي هغه پريکړې دي باطلې وگرځوي چې د ملکي خلکو د بريدونو او د وژلو اجازه ورکوي.
- هغه قوانين اومقررات اولارښوونې پلي کړي چې په ملکي خلکو د حملو مخنيوي کوي او هغه دولتي ضد عناصر مقصربولي چې د ملکي خلکومرگ او ژوبله کوي.
- د تناسب، توپير او احتياط اصولو په نظر کې نيولو سره د نړيوالو بشري قوانينو له مخې د ملکي تلفاتو مخه ونيسي.
- د ټولو ملکي تلفاتو د پيښو چې د دولت ضد عناصر بنکيل وي پلټنه او تحقيقات دي وکړي، علني راپور ورکړي اود ملکي تلفاتو په اړوند د معلوماتو ورکولو لپاره يومصون رابط غړي وټاکي.
- د وژني اوتهدید ټول قوانين سمدلاسه له اجرائو وغورځوي چې د افغانستان د اساسي قانون اوملي قوانينو او همدا راز د نړيوالو بشري حقونو او د بشر دوستانه د قانون له مخې جواز نلري چې د ملکي خلکو له وژني، اعدام، اختطاف، تهديد، د بدن د غړو پريکول او سرغوځوني څخه عبارت دي.
- دا خبره يقيني کړي چې ولسي خلک په پوره ډول سره د آزاد تگ راتگ حق، د اساسي خدماتو لکه روغتيا او تعليم، څخه برخمن دي.
- هغه تلاشي گاني سمدلاسه پای ته ورسوي چې د ولسي خلکو د تگ راتگ د آزادي مخه نيسي.
- د جگړې په وخت کې د خپلو جگړه مارو د ساتلو په موخه د سپر په ډول د ولسي وگړو کارولو څخه سمدلاسه لاس واخلي.
- په بنوونځيو، روغتيايي تسهيلاتو او جوماتونو د بريدونو څخه لاس واخلي چې د نړيوال بشري قانون په وړاندې خوندي ځايونه دي.

د افغانستان د دولت لپاره

- د يوې مسلکي دولتي ادارې جوړښت د داسې ځواک په درلودلو سره چې عمده ولسي تلفاتو پيښو ته ځواب ووايي او دا توان ولري چې ټولو دخپلو ډلو سره د معلوماتو په شريکولو، پلټنو او کشفولو کې کاروکړي.
- يوهمغړه، شفاف او په خپل وخت سره د معياري توان ورکونې کړنلاري عملي کول او د جنگ خپلو ملکي وگړو د پاره د کړنلاري او د جبران خساري او د مسؤليت په شمول په هکله د خلکو د پوهاوي د کچې لوړول.
- څرنگه چې دامنيتي مسؤليتونو مشري د نړيوالو ځواکونو څخه افغان ځواکونوته انتقاليري، نو په افغان ملي اردو کې دې يو پلاوي د رابط غړي په ډول جوړشي ترڅو د ملکي تلفاتو او د اسناد جوړونې، پلټنو، حسابدهي او د جبران خساري دندې اجراء کړي.

- د نړيوالو پوځي ځواکونو سره يوځای دی داسی قانونی لايحه جوړه او عملی کړی چی د ممکنه هدف گرځيدونکو ملکي وگړو له وژنو څخه مخنيوی وکړي.
- د علمای کرام او بارسوخه مذهبی مشرانو څخه وغواړی چی په جنگ کی بسکیلو اړخونو باندی غږ وکړی ترڅو د ولسی خلکو وژلو او ژوبلولو ته د پای ټکی کيږدی او په ولسی خلکو د جگړی اغيزي راتيښی کړی.
- په دی ډاډمن کيدل چی د افغانستان ملی امنیتی ځواکونه د افغان ځایي پوليسو په شمول خپلو ټولو وظایفوته په پوره ډول درناوی کوی چی د نړيوال بشري قانون له مخی د ولسی خلکو ژوند وساتي او ټول هغه ممکنه احتیاطی تدابیراستعمال کړی د کومو په واسطه چی دولسی خلکو مرگ ژوبله او د هغو شتمنیو ته د زیان رسونی کچه راتيښیږی.
- سملاسی د شفافی قانونی لايحی څخه کار اخیستل ترڅو افغان ملی امنیتی ځواکونه د افغان ځایي پوليسو په شمول حسابدهی ته وده ورکړی او څوک چی د ملکي خلکو د غیرقانونی مرگ ژوبلی سبب گرځی او یا هم د ملکي افغانانو د حقونو څخه سرغړونه کوي د هغوی پر وړاندی انضباطی او نور قانونی اجرات ترسره کيږی.
- د ټولو توقيفی میکانیزمونو، پلټنو، اوماحکمو يقینی کول چی د افغانستان او د نړيوالو عادلانه محاکمو معیارونو سره برابر دی او هیڅوک د ځانگړو پلټنو څارنوالی پرته نه خوشی کيږی او د درنو جرمنو مرتکبین مسؤل او گرم گڼل کيږی.

نړيوالو پوځي ځواکونو ته

- په ټولو هغو پيښو کی چی ملکي تلفات ولری بشپړی، بی طرفه او روښانه پلټنی وکړی، پخپلو پرمختگونو او د پلټنو په نتایجو باندی علنی او چټک راپور ورکړی د هغو وگړو په وړاندی چی د بشر حقونو د نړيوال قانون او د بشر دوستانه نړيوال قانون په وړاندی د جدی سرغړونو مسؤل وی، گرم وگڼل شی او د سر غړونکو پر وړاندی دی تادیبی او جزایی اجرات ترسره شی.
- دا يقینی کړی چی ستاسی سیمه ایز قوماندانان د خپل ځواک کارول او د شپي له خوا بریدونو پر وخت په پوره ډول سره د عملیاتو معیاری اصول او تکنیکی لارښوونی په عمل کی پلی کوی او د یو معیاری، روښانه څارنی او نظارت له مخی د پلی کولو ارزیابی کيږی.
- د شپي لخوا د بریدونو پرځای دوامداره متبادلی لاری چاری ولټوی او ډاډ ورکړی په دی چی د شپي تالاشی، بندیزونه او عملیات د افغان ملی امنیتی ځواکونو سره په گډه او یا د هغوی په مشرئ ترسره شی چی د هغه له لاری په بشپړ ډول د عنعنوی، کلتوری او مذهبی ارزښتونو قدر وکړی چی د قوتونو د نړيوالو قانونی وظایفو له تناسب، توپیر او احتیاط سره په مطابقت کی وی. دا خبره يقینی کړی چی نړيوال او افغان امنیتی ځواکونه هغه بشپړی شوی معیاری ارتباطی فورمی د متضرر او یا د بندیانو د خپلوانو سره پریردی کومی چی دتکنیکی هدایاتو او لارښونو لپاره اړینی دی.
- دځانگړو قوتونو عملیاتو په اړه شفافیته وده ورکړی او په هغو مواردو کی چی د دوی د کړنو په پایله کی ولسی خلکوته زیان ورارول شوی وی خپل مسؤلیت علنی ومني.
- د آیساف او ټولو امریکایی او افغان ځواکونو په شمول د خاصو عملیاتو ځواکونو لپاره دي یو لارښود نشر شی چی په کی د ناټو ناپییلو لارښوونو باندی ټینگار شوی وی چی د تاوان ورکونی، د عملی تفصیلی پروسیجرونو وړاندیز

د تلفاتو د ثبت د ادعاؤ د تر لاسه کولو، د پلټنو د تر سره کولو او د جبران خساری په فورموکی د بدلون وړاندیز، بڅښنی، په غم کی شریکیدنه او د درنښت نوری نښو او اشارو باندی تاکید شوی وی.

- د معیاری عملیاتو کرنلار عملی کری چی معیاری اصول او مقررات پخپلو مطالبو کی رانغاری، د هغو ثبوتونو د چال چلند لپاره چی د نیونی په وخت کی راغونډ شوی وی، او همدا راز د هغی کرنلاری عملی کول چی شواهد افغانی چارواکوته ورسپاری.

- په پراخه ډول ټول د آیساف/امریکایی قوتونو هغه تصامیم له نظره تیرکری چی د عملیاتو په وخت د ولسی خلکو شتمنیو ته زیان رسوی او دا ډاډ تر لاسه کری چی دغه تصامیم د نړیوال بشری قانون سره سمون خوری، او هغه متبادلی لاری چاری ولتوی کومی چی د ولسی وگړو د شتمنیو اومعیشت د تباهی کچه راټیټوی.

- د یو داسی مناسب میکانیزم د جوړښت ملاتړ وکری چی د افغان خایی پولیسو د جوړښت، استخدام او د هغوی د مرکزونو د فعالیتونو څارنه کوی ترڅو د پولیسو د هغو بد چلند او غیرقانونی اعمالو مخنیوی وکری کوم چی د خایی پولیسو د قوماندی او طرز العمل څخه بهر دی، او دا یقینی کری چی د افغان خایی پولیسو واحدونه دافغانستان اونیوالو قوانینو په شمول د بشر د حقونو او د بشری قانون سره موافق چلند وکری.